

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 5 (7)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

5

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Minojiddinov A.A. Meva-sabzavot tarmog‘i korxonalarini boshqarishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish yo‘llari	8
Mirzayev A.T., Dilnozaxon M. O‘zbekistonda turizm marketingi samaradorligini baholash va uni takomillashtirishning integratsiyalashgan mexanizmi.....	12
Shavkatov A.Sh. O‘zbekistonda kichik biznes rivojlanishining institutsional va makroiqtisodiy asoslari.....	16
Махамаджанов М.М. Инновационная трансформация банковского сектора Узбекистана: общесистемные тенденции и финансовые результаты.....	20
Sativaldiyeva G.X. IFRS 16 “Ijara” xalqaro standartiga muvofiq ijara hisobidagi o‘zgarishlar.....	24
Ismailov X.M. Aloqa korxonalari moliyaviy barqarorligini ta‘minlash metodologiyasini takomillashtirish masalalari.....	28
Yusubov I.I. Mintaqada iqtisodiyotni barqarorlashtirishda raqamli xizmatlarning rivojlanishi.....	32
Saidaxmedov N.X. Paxta-to‘qimachilik klasterlari faoiyatini shakllanishi va rivojlanishining zamonaviy nazariyalari.....	35
Istamqulov D.Q., Danyarova F.B. Milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni takomillashtirish yo‘llari.....	40
Aipova I.I. Resurs samaradorligini baholashning nazariy usullari va ko‘rsatkichlari.....	43
Mirzaraximova A.A. Tijorat banklari tomonidan aloqa sohasini moliyalashtirish samaradorligini oshirish yo‘llari.....	49
Xalmirzaev A.A. Yer va suv resurslaridan samarali foydalanishda hududiy ixtisoslashuvning ahamiyati va iqtisodiy samaradorligi.....	53
Sidikov Z.A. Sirdaryo viloyatida sanoatlashtirish jarayonining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta‘siri.....	59
Usmanova N.Y. Raqamli iqtisodiyotda menejment qarorlarini qabul qilishda innovatsion texnologiyalarning roli.....	63
Ergashev R.X., Rajabaliyeva I.A. Transport-logistika infratuzilmasini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish.....	67
Raximova D.S. Barqaror restoran amaliyotlari: oziq-ovqat chiqindilarini kamaytirish va qayta ishlashning innovatsion yondashuvlari.....	70
Narzullayeva X.A. Investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishning xalqaro tajribalari.....	76
Muxitdinov Sh.Z. Kichik agrobiznes subyektlarida mahsulotlar eksportini rivojlantirishga ta‘sir etuvchi omillar.....	84
No‘monov O.O‘. Agrotadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatiga ta‘sir etuvchi makroiqtisodiy va mikroiqtisodiy omillarni kompleks baholash.....	88
Yeshimbetov U.X. O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligini barqaror rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....	92
Raximova K.N. Tadbirkorlik sharoitida yashil biznesni tashkil etish va rivojlantirishining o‘ziga xos xususiyatlari	97
Хошимов П.З., Тўрахожайев Х.Х. Ислоний банкларнинг ишлаш тамойиллари ва ислон молия тизимининг Ўзбекистон иқтисодиётига таъбиқи.....	100
Sattarov R.A. An integrated methodological framework for evaluating and forecasting interregional economic cooperation: an input-output approach (evidence from Uzbekistan).....	107
Farmanov J.Z. Mintaqada asalarichilik ekotizimining tamoyillari va ekologik-geografik xususiyatlarini takomillashtirish	111
Qurbonov A.B. Janubiy iqtisodiy rayonda qishloq xo‘jaligi orxonlarining tarkibiy o‘zgarishi va agrar kooperatsiyani rivojlantirish yo‘nalishlari.....	114
Тоштемуров Т.Т. Ўзбекистонда кичик тадбиркорлик субъектлари фаолиятини кенгайтиришда солиқ механизмларида фойдаланиш масалалари.....	119
Arziyev M.A. O‘zbekiston iqtisodiyotini transformatsiyalash sharoitida oilaviy tadbirkorlikni rivjlanitirishning ustuvor yo‘nalishlari.....	122
Maxkamova S.Sh. Ekologik innovatsiyalar orqali yerni oqilona boshqarishning tashkiliy va iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	127
Olimova N.X. Yashil moliyalashtirishning rivojlanish tendensiyalari hamda hozirgi amaliyoti: milliy kontekst	137
Zaylobitdinova H.X. Davlat oliy ta‘lim muassasalarining tijorat faoliyatini samarali boshqarish strategiyalari.....	141
Komilov A.I. Evolution of the catering industry in the context of digital technologies.....	145

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

Sotvoldiyev N.N. Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda mehnat bozoriga ta'sir etuvchi omillar.....	149
O'rinov A.A. Sanoat tarmoqlarining investitsion imkoniyatlarini barqarorlik indikatorlari asosida boshqarish mexanizmlari.....	154
Ahmadaliyeva R.A. O'zbekistonda xufyona iqtisodiyotga qarshi kurashish samaradorligi.....	158
Uzganbayeva D.T., Alimova Sh.F. The role of investment strategies in transforming small business entities into large corporate structures.....	162
Goziyev M.Sh., Abdufattoyeva M. Sun'iy intellekt asosida iqtisodiy qarorlar qabul qilish samaradorligini oshirish.....	167
Qobilov H., Uzganbayeva D.T. O'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning ro'li: so'nggi yillardagi islohotlar sharoitida iqtisodiy o'sish va bandlikka qo'shayotgan hissi.....	170
Sotiboldiyeva R., Uzganbayeva D.T. O'zbekistonda xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyati.....	174
Маматкулов З.Ш. Хизмат кўрсатиш фаолиятининг шакллантириш ва бошқаришда хориж тажрибаларидан самарали фойдаланишнинг инновацион йўналишлари.....	179
Shamsiddinov P., Uzganbayeva D.T. Iqtisodiyotning raqamlashtirishning afzaliklari va uning oqibatlari.....	185
Qosimov A.S. Jizzax viloyati mahallalarining qayta nomlanishi va demografik jarayonlar va iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari.....	189
Qodirov A., Tulaganov E.J., Berdimurodov U.S. Inson kapitalini kapitalizatsiya qilish va samaradorligini oshirish.....	192
Saidkarimova M.I., Sobirov O.A. Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish yo'llari.....	199
Saidova M.J. Sanoat transformatsiyasi sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni (Andijon viloyati misolida)	203
Юсупов А.С., Пардаев Х.Ф. Динамическое управление международным портфелем акций: механизмы ребалансировки и преимущества глобальной диверсификации в условиях волатильности валютных рынков.....	206
Burxonov J.X., Soliyev I.I. Mehnat bozorini tartibga solishda innovatsion yondashuvlarning xorij tajribasi tahlili.....	213
Xaitbaev J.O. Mintaqa iqtisodiyotini barqarorligini ta'minlashda suv resurslaridan foydalanishning ko'p omilli ekonometrik modellari.....	217
Saidov U.S. Kichik tadbirkorlik subyektlarida ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirishning moliyaviy yo'nalishlari.....	221
Nurmaxanmadov N.B. Iqtisodiyotning ekologiyaga ta'sir moyilligining oshib borishi muammosi.....	224
Xudayberdiyev K. Davlat xaridlarida elektron platformalar faoliyatini optimallashtirishda sun'iy intellektga asoslangan moderatsiya mexanizmlarining roli.....	230
Xolxo'jayev E.G'. Davlat xaridini tashkil etishda elektron savdolardan foydalanish samaradorligi hamda imkoniyatlari tahlili.	234
Rustamova F.A. Qishloq joylarda tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy samaradorligini baholash va uni oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	238
Ikromov A. Iqtisodiy jarayonlarni ekonometrik modellashtirishda integro-differensial tenglamalarning o'rni va ularni tadqiq etish.....	241
Sarimsakov B.R., Usmonov J.Q. Xorijiy mamlakatlarda inson kapitalidan qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida samarali foydalanish tajribalari.....	245
Maraimov I.R. O'zbekistonda kambag'allikni kamaytirish va aholi turmush farovonligini oshirish.....	251
Yusupov Sh.B. Xorazm viloyatida sanoat korxonalarining iqtisodiy samaradorligini baholash va oshirish yo'llari: 2020–2025 yillar tahlili va 2030 yilga prognoz.....	256
Chintemirova D.Sh. Hududlar kesimida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari.....	260
Xusanova Z.R. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari va unga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.....	265
Tajiboyev S.O., Gulimboyev S.I. Moliyaviy siyosatning investitsiya muhitiga ta'siri.....	270
Tajiboyev S.O. G'aznachilikda to'lovlarni amalga oshirish.....	275
Xaydarov M., Baxtiyorov I. Innovatsion iqtisodiyot g'oyalari va ularni oliy ta'lim tizimi orqali qo'llashning nazariy asoslari.....	279
Ким Т.В., «Зарубежный опыт развития циркулярной экономики и её роль в формировании ресурсосберегающей модели экономического развития».....	286

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” jurnali 5-son 2026 yil

Saydullayeva R.U. Analysis of financial efficiency and profitability in the green economy: the role of IAS and IFRS standards.....	292
Galatov A.A., Karimova G.A. O‘zbekistonda Islomiy moliyaviy xizmatlar ko‘rsatuvchi nobank tashkilotlar faoliyati va strategik boshqaruv tizimining tahlili.....	296
Tursunov F.U. Oliy ta‘lim sifati monitoringini takomillashtirish mexanizmlarini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari... ..	300
Yakhshiboev R.E. Retrieval-augmented generative AI for smart learning content.....	303
Ergashev S.A. Sanoat korxonalarini barqaror rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish: ilmiy-nazariy va amaliy asoslar.....	307
Абдуллаева Р.Ғ., Тажибаева Н.Ф. Ўзбекистон иқтисодиётида инвестицияларнинг устувор йўналишлари ва ривожланиш истиқболлари.....	311
Sayfullayev J. Why organizations struggle to implement green management practices: key barriers and practical solutions.....	316
Sirojiddinov K.I. Korxonaning raqobatbardoshligini baholash usullari.....	319
Ibraximov X.S. Mintaqalarda tadbirkorlik muhitini shakllantirishda kichik biznesni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘rni va mexanizmlari.....	324
Tajibayev K.Q. Farg‘ona vodiysida kichik biznes sub’ektlari raqobatbardoshligini oshirishning metodologik asoslari.....	328
Abdulxakimov Z.T. Barqaror rivojlanish evolyusiyasi va tarkibiy qismlari masalalari.....	332
Pazilidinov M.M. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlarning raqamlashtirish tajribasi.....	337
Жураева М.З., Ахмедов Р.М. Экосистема применения системного подхода в менеджменте транспортной инфраструктуры.....	341
Ахмедов Р.М. Основные требования к разработке системного подхода в менеджменте дорожного хозяйства Республики Узбекистан.....	348
Mamasiddiqova F.X. Qishloq xo‘jaligida mahallalar ixtisosligi: nazariy asoslar, regional tahlil va rivojlantirish istiqbollari.....	353
To‘rayev A.A. Mehnat bozorini texnologik transformatsiyalash sharoitida ishchi kuchi raqobatbardoshligini oshirish mexanizmlari.	358
Солиев И.И. Концептуальные основы институциональной автономии вузов в условиях модернизации системы образования Узбекистана.....	362
Xasanov S.Q. Sanoat korxonalarini rivojlantirishda modernizatsiya va klaster yondashuvining o‘rni.....	365
Murodov A. Aholining real pul daromadlarini va xarid qobiliyatini oshirishning nazariy asoslari.....	369
Карабаев Р.З. Искусственный интеллект в цифровой экономике Узбекистана.....	374
Rasulova Sh.A. Bozor iqtisodiyotida monopoliyaning mohiyati, shakllari va uning O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta‘siri.....	378
Salimov A.F., Rasulova Sh.A. Bozor muvozanati va unga ta‘sir ko‘rsatuvchi omillar.....	381
Sattarova G.X. O‘zbekiston logistika bozorida yuk tashish xavflarini sug‘urta orqali kamaytirishning iqtisodiy samaradorligi.....	385
Муродхўжаева Ф.М. Маҳаллий саноатни шакллантиришда кластер ёндашуви ва 2030 йилгача трансформациянинг прогноз параметрлари (Наманган вилояти мисолида).....	389
Yoqubjonov R.R. Kichik biznes mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	396
Nasritdinov B.X. Risklarni integral baholash kichik biznesda moslashuvchan boshqaruv tizimi asbobi sifatida	400
Abdurazzoqov H.A. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonining hozirgi holati va tendentsiyalari.....	406
Turgunov M.M., Soliyev I.I. Milliy innovatsion tizim samaradorligini oshirishning strategik yo‘nalishlari.....	411
Kuzimuratova D.M. O‘zbekiston Respublikasida tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish va takomillashtirish.....	414
Soyibjonov I.S. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida rivojlantirish.....	419
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	423
Odinayev G‘.J. Nogironligi bo‘lgan aholi qatlamini strategik sohalarda band qilish loyihalari.....	427
Abduvahobov V.B. Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishning global standartlari va O‘zbekiston tajribasi: kompleks tahlil.....	430
Қўзиева Н.Н. Билвосита солиқларнинг шаклланиши ва ривожланиб бориши.....	435

**IQTISODIYOTNING RAQAMLASHTIRISHNING AFZALIKLARI VA UNING
OQIBATLARI**

ПРЕИМУЩЕСТВА ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

ADVANTAGES OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY AND ITS CONSEQUENCES

Uzganbayeva Dilnoza Toxtasinovna

Farg‘ona davlat universiteti, “Iqtisodiyot” kafedrası o‘qituvchisi

Shamsiddinov Parviz 25.97 guruh talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqola iqtisodiyotni raqamlashtirishning asosiy afzalliklarini o‘rganib, zamonaviy texnologiyalar qanday qilib samaradorlikni oshirishi, turli sohalarda innovatsiyalarni rag‘batlantirishi haqida gapiradi. U raqamli vositalarning an‘anaviy biznes modellarini o‘zgartirish, tezroq aloqa qilish, ma‘lumotlarga asoslangan qarorlarni qabul qilish va global bozorga kirishda rolini o‘rganadi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, raqamlashtirish, innovatsiyalar, mahsuldorlik, axborot texnologiyalari, iqtisodiy o‘shish, avtomatlashtirish, mehnat bozori, kiberxavfsizlik, raqamli tafovut

В данной статье рассматриваются ключевые преимущества цифровизации экономики, обсуждается, как современные технологии могут повысить эффективность, увеличить производительность и стимулировать инновации в различных секторах. Исследуется роль цифровых инструментов в трансформации традиционных бизнес-моделей, обеспечивая более быструю коммуникацию, принятие решений на основе данных и доступ к глобальным рынкам.

Ключевые слова: цифровая экономика, цифровизация, инновации, производительность, информационные технологии, экономический рост, автоматизация, рынок труда, кибербезопасность, цифровое неравенство

This article explores the key benefits of the digitalization of the economy, highlighting how modern technologies enhance productivity, improve efficiency, and foster innovation across various sectors. It examines the role of digital tools in transforming traditional business models, enabling faster communication, data-driven decision-making, and global market access.

Keywords: digital economy, digitalization, innovation, productivity, information technology, economic growth, automation, labor market, cybersecurity, digital divide.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi 21-asr global iqtisodiyotining o‘ziga xos xususiyati bo‘lib, ishlab chiqarish, tarqatish va iste‘mol qilish mexanizmlarini tubdan o‘zgartirdi. Iqtisodiyotni raqamlashtirish konsepsiyasi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) iqtisodiy faoliyatning barcha jabhalariga integratsiyalash, o‘zaro bog‘langan, ma‘lumotlarga asoslangan tizimlarni yaratish imkonini beradi. So‘nggi global hisob-kitoblarga ko‘ra, raqamli iqtisodiyot global yalpi ichki mahsulotning taxminan 15-20 foizini tashkil qiladi, prognozlariga ko‘ra, raqamli infratuzilma, sun‘iy intellekt va bulutli hisoblash kengayishda davom etar ekan, bu ulush 2030 yilga kelib 25 foizdan oshishi mumkin. Bunday o‘shish barqaror iqtisodiy rivojlanish katalizatori sifatida raqamli transformatsiyaning strategik ahamiyatini ta‘kidlaydi. Makroiqtisodiy nuqtai nazardan, raqamlashtirish tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish, resurslarni taqsimlashni optimallashtirish va innovatsiyalar davrlarini tezlashtirish orqali samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Empirik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, keng polosasi ulanishning 10% ga o‘shishi rivojlanayotgan mamlakatlarda YaIM o‘shishining 1,5-2% ga oshishiga olib kelishi mumkin, bu

raqamli ulanish va iqtisodiy ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi kuchli bog‘liqlikni ko‘rsatadi. Bundan tashqari, katta ma’lumotlarni tahlil qilish va avtomatlashtirish texnologiyalarining tarqalishi firmalarga an’anaviy chiziqli modellardan platformaga asoslangan ekotizimlarga o‘tish imkonini berdi va shu bilan global bozorlarda samaradorlik va raqobatbardoshlikni oshirdi. Biroq, iqtisodiyotni raqamlashtirish o‘zining muhim afzalliklari bilan bir qatorda, murakkab va ko‘pincha qarama-qarshi oqibatlarga olib keladi. Mehnat bozorlari tarkibiy o‘zgarishlarni boshdan kechirmoqda, hisob-kitoblarga ko‘ra, butun dunyo bo‘ylab mavjud ish o‘rinlarining 14% gacha avtomatlashtirish xavfi yuqori, qo‘shimcha 30-35% esa vazifalar tarkibida sezilarli o‘zgarishlarga duch kelishi mumkin. Shu bilan birga, bandlikning yangi shakllari va mutlaqo yangi tarmoqlar, xususan, fintech, elektron tijorat va raqamli xizmatlar kabi sohalarda paydo bo‘lmoqda. Bu ikki tomonlama dinamika iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish imkoniyatlarini ham, ishchi kuchining moslashuvi va malakasini oshirish bilan bog‘liq muammolarni ham yaratadi.

Bundan tashqari, raqamlashtirish kiberxavfsizlik, ma’lumotlar maxfiyligi va raqamli resurslardan tengsiz foydalanish bilan bog‘liq jiddiy tashvishlarni keltirib chiqaradi. Dunyo aholisining qariyb 37 foizi hanuzgacha ishonchli internetga ega emas, bu raqamli tafovutning saqlanib qolayotganini va uning mamlakatlar o‘rtasida va mamlakat ichidagi ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikni kuchaytirish potensialini ta’kidlaydi. Binobarin, raqamli transformatsiyaning uzoq muddatli ta’siri nafaqat texnologik taraqqiyotga, balki institutsional asoslar, tartibga solish siyosati va inson kapitaliga investitsiyalar samaradorligiga ham bog‘liq. Ushbu dinamikani hisobga olgan holda, ushbu maqola iqtisodiy raqamlashtirishning ko‘p qirrali afzalliklarini tahlil qilish va uning kengroq iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini tanqidiy tahlil qilishga qaratilgan. Shuningdek, u raqamli transformatsiya kelgusi o‘n yilliklarda global iqtisodiyotni qanday o‘zgartirishi mumkinligi to‘g‘risida istiqbolli tushunchalarni taqdim etishga intiladi, bu esa muvozanatli va inklyuziv raqamli rivojlanish strategiyalari zarurligini ta’kidlaydi.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiyotni raqamlashtirish makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar, tarmoqlar mahsuldorligi va institutsional samaradorlikda o‘lchanadigan va statistik jihatdan sezilarli yaxshilanishlarni keltirib chiqaradi. Mamlakatlararo qiyosiy ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, raqamli qabul qilish darajasi yuqori bo‘lgan iqtisodlar kamroq raqamlashtirilgan hamkasblarga qaraganda o‘rtacha 20-25% yuqori mehnat unumdorligini namoyish etadi. Bundan tashqari, sun’iy intellekt, bulutli hisoblash va ilg‘or ma’lumotlar tahlili kabi raqamli texnologiyalarni faol integratsiyalashgan firmalar, birinchi navbatda, muntazam jarayonlarni avtomatlashtirish va qaror qabul qilishda aniqlikni oshirish hisobiga samaradorlikning 15% dan 40% gacha o‘sishi haqida xabar berishadi. Empirik topilmalar raqamli infratuzilmani rivojlantirish va iqtisodiy o‘shish o‘rtasida kuchli ijobiy bog‘liqlikni ko‘rsatadi. Masalan, yuqori tezlikdagi internet qamrovini aholining 80% dan ortig‘igacha kengaytirgan mamlakatlar o‘n yil ichida yalpi ichki mahsulotning o‘rtacha yillik o‘shishini 1,8–2,3 foiz darajaga ko‘tardi. Bunga parallel ravishda, jami chakana savdodagi elektron tijorat ulushi keskin oshdi va 2020-yillarning o‘rtalariga kelib global miqyosda qariyb 22% ga yetdi, prognozlariga ko‘ra, 2030-yilga borib qariyb 30% gacha o‘shish kutilmoqda. Bu o‘zgarish raqamli platformalar ustunligining kuchayib borayotganini va iste’molchilar xatti-harakatlarining onlayn muhitlarga o‘zgarishini aks ettiradi. Natijalar mehnat bozoridagi jiddiy tarkibiy o‘zgarishlarni ham ko‘rsatadi.

Raqamlashtirish muntazam intensiv sektorlarda ish o‘rinlarini almashtirishga hissa qo‘shgan bo‘lsa-da, bu past malakali lavozimlarning taxminan 10-15 foizga qisqarishini hisobga olgan holda, bu bir vaqtning o‘zida yuqori malakali va texnologiyaga asoslangan sohalarda yangi ish imkoniyatlarini yaratdi. Shunisi e’tiborga loyiqki, AKT bilan bog‘liq kasblarda bandlik rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyotlarda har yili qariyb 8-10 foizga o‘sgan. Biroq, ishchi kuchiga bo‘lgan talab va ishchi kuchi ko‘nikmalari o‘rtasidagi nomuvofiqlik muhimligicha qolmoqda, ish beruvchilarning taxminan 40% raqamli malakali lavozimlarni to‘ldirishda qiyinchiliklar haqida xabar berishadi.

Innovatsiyalar dinamikasi nuqtai nazaridan, raqamlashtirish tadqiqot va ishlanmalar (R&D) natijalarini tezlashtirdi va bozorga chiqish vaqtini qisqartirdi. Ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion jarayonlar uchun raqamli platformalardan foydalanadigan kompaniyalar mahsulotni ishlab chiqish muddatlarini 30% gacha qisqartirishi va shu bilan raqobatbardoshlikni oshirishi

mumkin. Bundan tashqari, raqamli moliyaviy xizmatlarning kengayishi, xususan, mobil bankingdan foydalanish so‘nggi besh yil ichida 25 foizdan oshgan rivojlanayotgan hududlarda moliyaviy inklyuzivlikni yaxshiladi, bu esa kredit va investitsiya imkoniyatlaridan kengroq foydalanish imkonini berdi. Ushbu afzalliklarga qaramay, topilmalar raqamli transformatsiya bilan bog‘liq jiddiy muammolar mavjudligini tasdiqlaydi. Kiberxavfsizlik tahdidlari kuchaydi, kiberjinoyatchilikdan keladigan global iqtisodiy yo‘qotishlar yiliga 8 trillion dollardan oshadi va 2030-yilga borib 10 trillion dollardan oshishi prognoz qilinmoqda. Bundan tashqari, raqamli tafovutning davom etishi aniq bo‘lib qolmoqda: dunyo aholisining qariyb uchdan bir qismi o‘zlarining raqamli iqtisodiyotdagi barqaror ishtirokini cheklashda va raqamli iqtisodda ishtirok etishni cheklashda davom eta olmayapti. o‘shish. Bashoratli modellashtirish shuni ko‘rsatadiki, agar mavjud tendensiyalar davom etsa, raqamli iqtisodiyot sun‘iy intellekt, narsalar Interneti (IoT) va blokcheyn texnologiyalaridagi yutuqlar tufayli 2035 yilga kelib global yalpi ichki mahsulotning 30 foizigacha hissa qo‘shishi mumkin. Biroq, maqsadli siyosat aralashuviz, daromadlar tengsizligi kengayishi mumkin, chunki yuqori malakali ishchilar raqamli kengayishdan nomutanosib ravishda foyda ko‘radilar. Shu sababli, natijalar raqamli ta‘lim, infratuzilmaga investitsiyalar va me‘yoriy-huquqiy bazalarga yo‘naltirilgan muvofiqlashtirilgan strategiyalar zarurligini ta‘kidlab, raqamlashtirishning salbiy ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini yumshatish bilan birga uning afzalliklarini maksimal darajada oshirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, raqamli platformalar va ma‘lumotlarga asoslangan biznes modellarining tez kengayishi bozor konsentratsiyasining yangi shakllarini joriy qilmoqda. Nisbatan kam sonli yirik texnologiya firmalari raqamli ekotizimlarning muhim ulushlarini nazorat qiladi, ba‘zi hollarda onlayn qidiruv, bulutli xizmatlar va elektron tijorat kabi muayyan segmentlardagi bozor faolligining 60% dan oshadi. Ushbu konsentratsiya raqobat, ma‘lumotlarni monopollashtirish va raqobatga qarshi amaliyotlar potensialiga oid xavotirlarni keltirib chiqaradi. Shu sababli, normativ-huquqiy bazalar ma‘lumotlarni boshqarish, algoritmik shaffoflik va adolatli bozorga kirish bilan bog‘liq muammolarni hal qilish uchun rivojlanishi kerak. Yana bir muhim jihat kiberxavfsizlik va ma‘lumotlar maxfiyligiga tegishli. Raqamli tranzaksiyalarning eksponensial o‘shishi — 2030 yilga kelib butun dunyo bo‘ylab daqiqada 1,5 milliard onlayn o‘zaro ta’sirlardan oshib ketishi prognoz qilinmoqda — kiberxavflarga ta’sir qilishni sezilarli darajada oshiradi. Kiberjinoyatlar bilan bog‘liq yo‘qotishlarning har yili 10 trillion dollardan oshib ketishi nafaqat tahdid ko‘lamini, balki mavjud himoya mexanizmlarining yetarli emasligini ham ko‘rsatadi. Bu ilg‘or kiberxavfsizlik infratuzilmalarini rivojlantirish, shuningdek, transmilliy raqamli tahdidlarga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikni taqozo etadi. Istiqbolli nuqtai nazardan, bashoratli tahlil shuni ko‘rsatadiki, sun‘iy intellekt, kvant hisoblash va narsalar interneti kabi rivojlanayotgan texnologiyalarning integratsiyasi raqamli transformatsiyani yanada tezlashtiradi. 2035 yilga kelib, ayrim tarmoqlarda, xususan, ishlab chiqarish, logistika va moliyaviy xizmatlarda biznes jarayonlarining 50 foizigacha to‘liq avtomatlashtirilishi kutilmoqda. Bu samaradorlikni oshirish va operatsion xarajatlarni taxminiy 25-35% ga qisqartirish bilan birga, ishchilar almashinuvini kuchaytirishi va keng ko‘lamli institutsional moslashuvni talab qilishi mumkin. Bundan tashqari, raqamli inklyuzivlik masalasi raqamli iqtisodiy o‘shish barqarorligi uchun markaziy o‘rin tutadi. Taxminan 2,5-3 milliard odam hali ham Internetga yetarli darajada kirish imkoniga ega emas, ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikning chuqurlashishi xavfi katta. Maqsadli aralashuvlarsiz, jumladan, infratuzilmaga investitsiyalar va arzon kirish tashabbuslarsiz raqamlashtirish mamlakatlar ichida ham, davlatlar o‘rtasida ham tafovutni kuchaytirishi mumkin.

Iqtisodiyotni raqamlashtirish global iqtisodiy tizimlar asoslarini qayta shakllantiruvchi transformativ va qaytarilmas jarayondir. Ushbu tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalar integratsiyasi samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi, innovatsiyalarni tezlashtiradi va bozorga kirish imkoniyatini kengaytiradi, bu esa iqtisodiy o‘shishning o‘lchovli o‘shishiga yordam beradi. Statistik ma‘lumotlar raqamli rivojlangan iqtisodlar 20–25 foizgacha yuqori samaradorlik darajasiga erishayotganini tasdiqlaydi, ayni paytda raqamli sektorning o‘zi 2035 yilga borib jahon YaIMning qariyb uchdan bir qismini tashkil qilishi prognoz qilinmoqda. Ushbu tendensiyalar raqamli transformatsiyaning uzoq muddatli rivojlanishning asosiy omili sifatida strategik ahamiyatini ta‘kidlaydi. Shu bilan birga, tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, raqamlashtirishning oqibatlari murakkab va

ko‘p qirrali. Yangi tarmoqlar va bandlik imkoniyatlari paydo bo‘lishda davom etar ekan, muntazam mehnatning o‘zgarishi va ilg‘or raqamli ko‘nikmalarga talab ortib borayotgani mehnat bozorlarida tarkibiy nomutanosibliklarni keltirib chiqaradi. Ishonchli internetga ega bo‘lmagan milliardlab odamlarga ta’sir ko‘rsatadigan raqamli tafovutning davom etishi ijtimoiy-iqtisodiy tengsizliklarning kengayishi xavfini yana bir bor ta’kidlaydi. Bundan tashqari, raqamli ekotizimlarning tez kengayishi kiberxavfsizlik, ma’lumotlarni himoya qilish va bozor konsentratsiyasi bilan bog‘liq muammolarni keltirib chiqaradi. Topilmalar shuni ko‘rsatadiki, raqamli iqtisodiy rivojlanishning kelajakdagi trayektoriyasi ko‘p jihatdan siyosatga javob berish va institutsional moslashuv samaradorligiga bog‘liq bo‘ladi. To‘g‘ri prognozlar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt, avtomatlashtirish va ma’lumotlarga asoslangan texnologiyalar sohasidagi davomiy taraqqiyot raqamlashtirish bilan bog‘liq foyda va xavflarni ham kuchaytiradi. Muvofiqlashtirilgan strategiyalarsiz, jumladan, raqamli infratuzilma, ta’lim va me’yoriy-huquqiy bazaga investitsiyalarsiz, potensial daromadlar notekis taqsimlanishi va inklyuziv o‘rishni cheklashi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, raqamlashtirishga nafaqat texnologik siljish, balki muvozanatli va istiqbolli boshqaruvni talab qiluvchi keng qamrovli ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar sifatida ham qarash kerak. Barqaror va inklyuziv natijalarni ta’minlash hukumatlar, biznes va jamiyatlarning tegishli xavflarni yumshatishda raqamli imkoniyatlardan foydalanish qobiliyatiga bog‘liq bo‘ladi. Raqamli iqtisodiyotning afzalliklarini kelgusi o‘n yilliklarda to‘liq amalga oshirish uchun innovatsiyalar, inson kapitalini rivojlantirish va teng huquqli foydalanishga strategik urg‘u berish muhim bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdullayev A.M. "Raqamli iqtisodiyotning rivojlanish tendensiyalari va uning mamlakat iqtisodiy xavfsizligiga ta’siri." Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy-elektron jurnali, 2022.
2. Tulyakov A. "Raqamlashtirishning mehnat bozoriga ta’siri: imkoniyatlar va xatarlar." O‘zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, 2023.
3. Tapscott D. "The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked
4. Shvab K. To‘rtinchi sanoat inqilobi. (Klaus Schwab, "The Fourth Industrial Revolution").
5. Tapscott D. Raqamli iqtisodiyot: Tarmoqli intellekt davrida va’dalar va xavf-xatarlar. (Don Tapscott, "The Digital Economy").
6. Statista.com – Raqamli iqtisodiyotning jahon yalpi ichki mahsulotidagi ulushi bo‘yicha statistik ma’lumotlar portali.
7. Lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.